

”Työtä ja terveyttä Kainuun luonnontuotteista”

Kainuun luonnontuotealan masterplan 2017–2027

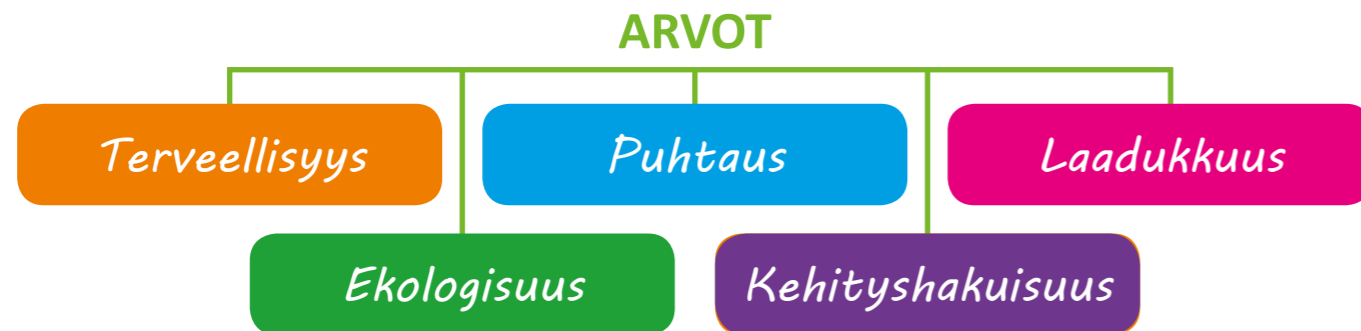

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Sisällys

Tiivistelmä kehittämissuunnitelmasta	4
Yhteenvedo	6
Summary	8
Johdanto	10
Kytkeytyminen ohjelmiin	12
Luonnontuoteala Kainuussa nyt	14
Lähtökohdat	16
Arvot	20
Visio 2027	21
Tavoitteet	22
Kehityssuunnitelma	26
Toimeenpano ja seuranta	30

Tiivistelmä kehittämissuunnitelmasta

VISIO

Kainuun luonnontuotteet tunnetaan puhtaudestaan ja korkeasta laadustaan. Luonnontuoteala Kainuussa on kehittynyt jalostamaan luonnontuotteita moniin käyttötarkoituksiin. Luonnontuoteala on Kainuussa merkittävä työllistäjä, ja alan yritykset ovat kilpailukykyisiä ja kannattavia.

Tavoitteet ja niistä johdetut kärkihankkeet:

Päätavoite 1: Kilpailukykyiset kainuulaiset yritykset

Kärkihanke 1: Luonnontuotealan kehittämiskeskus. Perustetaan Kainuuseen Luonnontuotealan kehittämiskeskus, jonka tehtäviä ovat mm. yritysten avustaminen, alan kehittäminen, palvelukokonaisuuksien paketointi ja kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö.

Kärkihanke 2: Yritysten kilpailukyky. Kasvatetaan kainuulaisten luonnontuoteyritysten kilpailukykyä ja kannattavuutta ja synnytetään myös uutta yrittäjyyttä luonnontuotealalle yrityskehittämöiden, yrityskiihdyttämöiden ja veturiyritysten avulla. Tehdään Kainuusta houkutteleva toimintaympäristö niin suomalaisille kuin kansainvälisillekin luonnontuotealan yrityksille. Tavoitellaan yksityisten pääomasijoittajien sijoituksia kainuulaisiin luonnontuoteyrityksiin.

Kärkihanke 3: Yrittäjien osaaminen. Kasvatetaan uusien ja nykyisten yrittäjien osaamista ja houkuttelee alalle uusia yrittäjiä. Järjestetään luonnontuoteisiin painottuvia tutkintoja ja täydennyskoulutuksia. Ohjataan yrittäjiä ja yrittäjiksi aikovia tieto- ja taitopääoman hankinnassa. Tuetaan yrittäjien digiloikkaa.

Päätavoite 2: Raaka-aineitasta innovatiiviseksi jatkojalostajaksi

Kärkihanke 1: Laadukkaan raaka-aineen saannin kehittäminen. Kehitetään talteenoton tehokkuutta ja laatua, jolla varmistetaan jalosteiden raaka-ainesantia ja jäljitettävyyttä. Laadun kehittämiseksi huomioidaan koko ketju metsästä varastointiin saakka. Innovatiivisten jalosteiden perustana ovat uudet raaka-aineet, joiden eristämistä ja saatavuutta kehitetään.

Kärkihanke 2: Jalostusasteen nosto. Aloitetaan suunnitelmallinen, pitkäjänteinen, yritysten tarpeisiin pohjautuva kehittämistyö jalostusasteen nostamiseksi. Kehittämistyö koostuu yrityksille kohdennetuista, asiantuntijoiden avulla tapahtuvista markkinaselvityksistä, tuoteideoinneista, opintomatkoista, varsinaisesta tuotekehityksestä ja markkinoinnista. Tavoitteena on tehdä uusien tuotteiden kehittäminen ja testaaminen yrityksille mahdollisimman vaivattomaksi.

Päätavoite 3: Kainuulaistuotteet tutuiksi Suomessa ja ulkomailla

Kärkihanke 1: Kansainvälinen ja kansallinen verkostoituminen. Tuetaan yrittäjiä laajentumiseen liittyvien suunnitelmien teossa kansallisille ja kansainvälisille markkinoille. Etsitään yrityksille sopivat verkostoitumismallit- ja tavat kohdemaahan. Edistetään yrittäjien ja ostopäätöksiä tekevien edustajien tapaamisia. Ohjataan yritysten tuotteiden ulkoasun ja sisällön muotoilua kohdemaan kulttuurin ja ostokäyttäytymisen mukaisiksi. Edistetään kainuulaisyriyten ja tuotteiden näkyvyyttä organisoimalla kansallisille ja kansainvälisille messuille yhteisosastoja, joissa on mukana kainuulaisia luonnontuote- ja matkailuyrityksiä. Tehdään markkinaselvityksiä kainuulaisyriyksille merkittäviltä viennin kohdealueilta. Valmistetaan yritysten käyttöön monikielisiä markkinointimateriaaleja luonnontuotteista. Järjestetään ulkomaisille edustajille ja ostajille tutustumismatkoja Kainuuseen. Tehdään virtuaaliverkostomallit yrittäjille tutuiksi.

Kärkihanke 2: Matkailuyhteistyö. Tavoitteena on edistää matkailutoimintaa ja lisätä luonnontuotteiden käyttöä matkailupalveluissa. Matkailu- ja luonnontuotealan tuotteita ja palveluja tarjoavien yritysten verkostoitumistapa- pajoissa valmistetaan erilaisia luonnontuoteisiin liittyviä matkailutuotteita ja ohjelmapaketteja. Menetelminä työpajat, opintomatkat, koulutukset ja kurssit. Ollaan mukana Hossan ja Vuokatin alueiden kehittämisessä ja tehdään tiivistä yhteistyötä Wild Taigan ja Visit Finlandin kanssa.

Päätavoite 4: Toimijaverkoston tehokas yhteistyö

Kärkihanke 1: Osaaminen ja yhteistyö. Alueellisella yhteistyöllä tarkoitetaan itsenäisten ja riippumattomien toimijoiden sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin. Sen tarkoituksena on tuottaa yhteisiä etuja luonnontuotealalle. Yhteistyön osapuolina ovat yritykset, tutkimus, opetus, kaupunki, kunta ja maakunta ja alan kehittäjäorganisaatiot. Osana Luonnontuotealan kehittämiskeskusta suunnitellaan verkostoitumismalli, sen tavoitteet ja toiminta. Kartoitetaan toimijoiden osaaminen ja toiminta-alueet. Tavoitellaan tietoista ja tavoitehakuista kehittämistä alalla. Yhteistyön ylläpitämiseksi järjestetään säännöllisesti erilaisia tapaamisia, koulutuksia, seminaareja, työpajoja ja opintomatkoja. Kainuun luonnontuotealan alueverkoston tavoitteena on lisätä ylimaakunnallista, kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä alan yritysten, koulutuksen järjestäjien sekä tutkimus- ja kehitysorganisaatioiden välillä. Valtakunnallinen ja kansainvälinen yhteistyö nähdään positiivisena lisäarvona alan ja alueen yrittäjyyden kehittämisessä. Kansallisesti osallistutaan alan valtakunnallisten kehittäjäjärjestöjen toimintaan ja mm. Luonnontuotepäivien järjestämiseen.

Yhteenveto

Kainuu on ihanteellinen paikka harjoittaa luonnontuotteisiin liittyvää elinkeinotoimintaa. Runsas ja monipuoliset raaka-ainevarannot, korkeat arvoainepitoisuudet ja laajat luomusertifioidut keruualueet takaavat erinomaiset lähtökohdat luonnontuotteisiin liittyvien elinkeinon harjoittamiseen. Alan yrityksiä lisäksi keskeisiä tekijöitä Kainuun luonnontuotealan toimintakentässä ovat oppi- ja tutkimuslaitosten edustajat, kuntien elinkeinovastaavat, kehittämishankkeissa työskentelevät, alueelliset rahoittajat ja elinkeinoyhtiöt. Erilaisten tavoitteiden yhteensovittaminen vaatii aktiivista ja avointa vuorovaikutusta eri osapuolten kesken. Näitä tavoitteita ja niistä muodostettuja kehittämistoimia kokoamaan on valmistettu Kainuun luonnontuotealan masterplan 2017–2027.

Kainuun luonnontuotealan masterplanin visiossa todetaan: ”Kainuun luonnontuotteet tunnetaan puhtaudestaan ja korkeasta laadustaan. Luonnontuoteala on Kainuussa merkittävä työllistäjä, ja alan yritykset ovat kilpailukykyisiä ja kannattavia.” Vision toteutumiseksi on asetettu joukko tavoitteita, jotka luovat pohjan myös konkreettisille toimenpiteille. Tavoitteet ja toimenpiteet on jaoteltu neljän pääteeman alle.

Masterplanin ensimmäinen teema on **kilpailukykyiset kainuulaiset yritykset**. Tavoitteena on kasvattaa kainuulaisten luonnontuotealan yritysten kilpailukykyä ja kannattavuutta. Kainuuseen perustetaan Luonnontuotealan kehittämiskeskus, jonka tehtäviä ovat muun muassa yritysten avustaminen, alan kehittäminen, palvelukokonaisuuksien paketointi ja kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö. Luonnontuotealan yritysten toimintaa tuetaan myös muun muassa yrityskehittämöiden, työpajojen ja asiantuntijapalveluiden avulla. Luonnontuotteiden tarjontaa vähittäiskaupoissa ja ammattikeittiöissä parannetaan esimerkiksi lähiruokatreffien ja villiruokaviikkojen avulla.

Ohjelman toinen teema on muutos **raaka-aineita innovatiiviseksi jatkojalostajaksi**. Tavoitteena on kehittää talteenoton tehokkuutta ja laatua, kasvatetaan jatkojalostusastetta, laajentaa tuotevalikoimaa, edistää tuotekehitystä ja linkittää tutkimustuloksia alan yritys- ja kehittämistoimintaan. Ideoita omaan toimintaan haetaan opintomatkoilta, työpajoista ja asiantuntijoiden avulla. Uusien tuotteiden kokeilu ja testaaminen tehdään yrityksille mahdollisimman vaivattomaksi. Lisäksi vahvistetaan erityisesti luonnontuotteiden tuotekehitykseen liittyvää tutkimustoimintaa.

Masterplanin kolmas teema on saada **kainuulaistuotteet tutuiksi Suomessa ja ulkomailta**. Tavoitteena on tehdä Kainuun luonnontuotealaa sekä kansallisesti että kansainvälisesti tunnetuksi puhtaista raaka-aineistaan ja innovatiivisesta jatkojalostuksesta. Luonnontuotteiden käyttöä matkailuyrityksissä lisätään valmistamalla erilaisia luonnontuotteisiin liittyviä matkailutuotteita ja ohjelmapaketteja. Kainuulaisia tuotteita markkinoidaan kotimaisilla ja kansainvälisillä messuilla, ja markkinoinnissa toteutetaan tehokasta yhdensuuntaista imagoviestintää.

Neljäs teema on **toimijaverkoston tehokas yhteistyö**. Tavoitteena on Kainuun luonnontuotealan toimijoiden vuorovaikutteinen ja yhdensuuntainen toiminta, jonka sisäinen ja ulkoinen viestintä toimii tehokkaasti. Kainuun luonnontuotealalla järjestetään säännöllisesti koulutuksia, työpajoja ja opintomatkkoja, joissa nostetaan toimijoiden osaamistasoa ja haetaan ideoita tulevaisuuden innovaatioihin. Lisäksi yhteistyön ja viestinnän tehostamiseksi toimijoille laaditaan tiedotusstrategia ja sähköinen viestintäalusta.

Masterplanin toteutusta ja toimenpideohjelmaa tarkistetaan vuosittain. Kehittämissuunnitelman etenemistä valvoo Kainuun elintarvikealan kehitystyöryhmä, joka kokoontuu tarkastelemaan masterplanin toteutumista vähintään kerran vuodessa, tarvittaessa useamminkin. Konkreettisten tavoitteiden asettaminen ja etenemisen seuranta edistävät osaltaan masterplanin toteutumista. Jokaisen pääteeman alle on määritelty mittarit, joiden avulla ohjelman toteutumista seurataan. Lisäksi jokaiselle toimenpiteelle on kirjattu toimenpiteen ensisijainen vastuutaho, joka on vastuussa toimenpiteen toteuttamisesta.

1

2

3

4

Summary

Kainuu is an ideal location for businesses dealing in wild forest products. Diverse and abundant reserves of raw materials, high concentrations of precious phenolic compounds, and vast organic-certified collection areas guarantee an excellent starting point for a business in the wild forest products industry. In addition to companies operating in this industry, the central actors in Kainuu's wild forest products industry include representatives from education and research facilities and development projects, business liaison officers from the municipalities and regional financiers. Reconciling the different goals at play here requires active and open interaction between the different parties. These goals and the development activities based around them have been compiled into what is being called the Berry Master Plan, that is, a master plan for Kainuu's wild forest products industry.

The vision articulated in the Berry Master Plan is that 'Kainuu's wild forest products are known for their purity and high quality. The wild forest products industry is a significant employer in Kainuu and the businesses in the industry are competitive and profitable.' To realise this vision, a number of strategic goals have been set which also form the basis for concrete activities. The goals and activities have been divided into four main themes.

The first theme of the Berry Master Plan is **competitive Kainuu businesses**. The aim here is to increase the competitiveness and profitability of Kainuu businesses in the wild forest products industry. A development centre for the wild forest products industry will be set up in Kainuu, which will support businesses in the industry. Furthermore, the operations of wild forest products businesses will be supported among other things by business development consultancies, workshops and expert services. The presence of wild forest products in shops and professional kitchens will be boosted through e.g. 'Local Food Dates' and 'Wild Food Weeks'.

The second theme in the programme is moving from **supplying raw materials to innovative processing**. The aim here is to increase the level of processing, broaden the product selection, promote product development and link research findings to business and development operations in the industry. Ideas for one's own operations can be drawn from field trips and workshops and from consulting experts in the field. Trying out and testing new products will be made as hassle-free as possible. Research relating to product development for wild forest products will be particularly emphasised and strengthened.

The third theme of the Berry Master Plan is to **make products from Kainuu known through Finland and abroad**. The aim is to make Kainuu's wild forest products industry known both domestically and internationally for its pure raw materials and innovative processing methods. The use of wild forest products by tourism companies throughout Kainuu will be boosted through training, field trips, materials, workshops and by expert consultants. Products from Kainuu will be marketed domestically and internationally at trade fairs, and the marketing will communicate an effective, unified image.

The fourth theme is **effective cooperation within the network of operators**. The aim is reciprocal and parallel activity within the Kainuu wild forest products cluster, with effectively functioning internal and external information flows. The Kainuu wild forest products cluster will be offered regular training events, workshops and field trips, which will raise the skill levels among operators and generate ideas for future innovations. Furthermore, to promote effective cooperation and communication, an information strategy and electronic communication platform will be constructed for the cluster.

The realisation of the Berry Master Plan and its programme of activities will be monitored annually. The progress of the development plan will be supervised by Kainuu's food industry development group, who will inspect the realisation of the Berry Master Plan at least once a year but more often if necessary. Setting concrete goals and following up on these goals will promote the realisation of the master plan. Each main theme includes specific measures by which the realisation of the Berry Master Plan can be gauged and monitored. In addition, primary responsibility for each activity will be assigned to a specific organisation that will be responsible for the realisation of that activity.

1

2

3

4

Johdanto

Kainuu elää luonnostaan ja luonnonvaroistaan. Suomen metsäisimpänä maakuntana Kainuun metsien osuus maapinta-alasta ylittää 90 prosenttia. Metsien pääasiallinen käyttötavoite viime vuosikymmeninä on ollut puuntuotanto, mutta luonnon raaka-aineiden hyödyntäminen, luontomatkailun ja virkistyskäytön suosion kasvu ja tarve turvata monimuotoisuutta ovat tuoneet puuntuotannon rinnalle uusia metsiin liittyviä tarpeita ja tavoitteita. Myös hoiva-, hoito- ja hyvinvointiala ovat vahvistumassa luonnon hyödyntäjinä. Green Care on nousemassa myös Kainuussa osaksi yritystoimintaa. Metsät tarjoavat kainuulaisille työpaikkoja, tuloja ja mahdollisuuden luonnossa virkistytymiseen.

Kainuu on ihanteellinen paikka harjoittaa luonnontuotteisiin liittyvää elinkeinotoimintaa. Luonnontuotteilla tarkoitetaan sekä luonnonvaraisia että puoliviljeltyjä marjoja, sieniiä, yrttejä ja erikoisluonnontuotteita kuten mahlaa, pakuria ja tervaa. Runsaat ja monipuoliset raaka-ainevaramot, korkeat arvoainepitoisuudet ja laajat luomusertifioidut keruualueet takaavat erinomaiset lähtökohdat luonnontuotteisiin liittyvien elinkeinojen harjoittamiseen. Pelkästään puolukan ja mustikan keskisato Kainuussa on 40,8 miljoonaa kiloa, mikä on kymmenen prosenttia koko maan marjasadosta. Kainuun väestön keskuudessa marjastusaktiivisuus on maan korkein ja keruuperinne on yhä voimissaan. Valtaosa poimituista marjoista on puolukkaa ja mustikkaa, joita poimitaan keskimääräisenä satovuonna omiin tarpeisiin yhteensä noin 25 kg/talous.

Luonnontuotteet liittyvät keskeisesti alkutuotanto-, elintarvike-, koriste- ja käsityö-, hyvinvointi-, hoiva-, kosmetiikka- ja matkailualaan. Alan yritysten lisäksi keskeisiä tekijöitä Kainuun luonnontuotealan toimintakentässä ovat oppi- ja tutkimuslaitosten edustajat, kuntien elinkeinovastaavat, kehittämissankkeissa työskentelevät, alueelliset rahoittajat ja elinkeinoyhtiöt. Erilaisten tavoitteiden yhteensovittaminen vaatii luottamuksellista, aktiivista ja avointa vuorovaikutusta eri osapuolten kesken. Näitä tavoitteita ja niistä muodostettuja kehittämistoimia kokoamaan on valmistettu Kainuun luonnontuotealan masterplan 2017–2027.

Masterplanin valmistelu oli keskeinen osa Arktiset Aromit ry:n Luonnontuotealan yhteistyöverkostot Kainuussa -esiselvityshanketta. Hankkeen rahoittaja oli Kainuun ELY-keskus Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta.

Kainuun luonnontuotealan masterplan on pitkän aikavälin strateginen toimintasuunnitelma, jonka suunnittelu on tapahtunut yhteistyössä Kainuun luonnontuotealan yritysten ja muiden alan toimijoiden kanssa. Toimintakentän kehittämistavoitteet kartoitettiin vuoden 2016 aikana. Toimijoille lähetettiin kysely, jossa tiedusteltiin muun muassa alan haasteita ja kehitystarpeita. Suurimmalle osalle toimijoista kysely lähetettiin sähköpostin välityksellä, ja osaa yrittäjistä käytiin haastattelemassa paikan päällä. Yhteensä kysely lähetettiin 35 kainuulaiselle luonnontuotealan yritykselle ja 21 muulle alan toimijalle. Muihin toimijoihin kuului muun muassa Kainuussa toimivia kehittämis- ja hanketoimijoita, sekä oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja kuntien elinkeinotoiminnan edustajia. Kyselyyn vastasi yhdeksän luonnontuotealan yrittäjää ja 11 alan muuta toimijaa.

Lisäksi Kainuun luonnontuotealan kehittämisestä keskusteltiin neljässä työpajatilaisuudessa, joissa käsiteltiin keskeisiä luonnontuotealan teemoja kuten jatkojalostusta, markkinointia, kansainvälistymistä ja teknologiaa. Työpajatilaisuuksissa alan yrittäjät ja muut toimijat pääsivät suunnittelemaan yhdessä alan kehittämistä Kainuussa. Aineistoa masterplaniin saatiin myös koulutuskartoituksesta, jossa selvitettiin, onko luonnontuotealaan liittyvässä koulutustarjonnassa kehittämistarpeita, ja matkailuselvityksestä, jossa kartoitettiin luonnontuotteiden käyttöä matkailuyrityksissä. Lisäksi alan toimijoille annettiin mahdollisuus kommentoida masterplanista. Luonnos masterplanista oli lausuntokierroksella 13.–27.1.2017. Masterplanista saatiin yhteensä 17 lausuntoa, jotka soveltuvin osin on otettu masterplanin viimeistelyssä huomioon.

Kuva 1. Kainuun luonnontuotealan masterplan valmisteluprosessi

Kytkeytyminen ohjelmiin

"Luonnonmarja-alalle tehdään kokonaiskehittämissuunnitelma, jossa kartoitetaan olemassa oleva tilanne ja suunnitellaan tarvittavat toimenpiteet Kainuun luonnonmarja-alan kehittämiseksi. Visiona on Kainuussa sijaitseva marja-alan tutkimus- ja kehittämiskeskus, jossa luonnontuotealaa nostetaan esiin tutkimus- ja kehittämistoiminnalla. Tavoitteina on tuottaa tietoa tuottajille sekä kuluttajille, lisätä raaka-ainemassaa (suuremmat sadot), nostaa talteenottoastetta sekä hyödyntää raaka-aineita monipuolisesti tuotekehityksen avulla."

Elintarvikealan toimintasuunnitelma 2013-2017

"Luonnontuotteiden jalostusasteen nostaminen on tarpeen sekä maaseudun että taajamien elinkeinojen kehittämiseksi."

Kainuu-ohjelma 2014-2017

"Marjojen ja sienten hyödyntämisasteen nostaminen sekä niihin liittyvän liiketoiminnan lisääminen ja uusien innovaatioiden ja tuotteiden luominen. Luonnontuotteiden käytön lisääminen osana matkailu- ja muita palveluita."

Kainuun biotalousstrategia 2015-2020

"Luonnontuotteet tarjoavat biotaloudelle uusia liiketoimintamahdollisuuksia, ja niiden tuotteistamista ja vientiä voitaisiin kasvattaa merkittävästi uusien kuluttajatrendien ansiosta."

*Kestävää kasvua biotaloudesta.
Suomen biotalousstrategia 2014-2025*

"Vahvistetaan ja huolehditaan siitä, että metsät ovat osa Kainuun monimuotopalvelujen kehittämistä ja hyödyntämistä. Toimenpiteet: Luonnontuotteiden hyödyntäminen ja paikallinen jalostus tuotteiksi ja palveluiksi."

Kainuun metsäohjelma 2016-2020

"Yritysten tuotekehityksessä ja jalostuksessa huomioidaan kuluttajien laatu- ja tietoisuuden kasvaminen ja kulkukäyttäytymisen nopeat muutokset."

Kainuun alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014-2020

"Kehitetään raaka-ainetuotantoa ja siihen liittyviä arverkkoja alkutuottajien lisäksi luonnontuotteita jalostavien ja markkinoivien yritysten sekä tutkimus-, koulutus- ja kehittämisorganisaatioiden kanssa Suomessa ja kansainvälisesti."

Luonnontuotealan toimintaohjelma 2020

"Vihreä voima: Uusien palvelujen ja tuotteiden syntytarinoita."

Kaveria ei jätetä, Elävä Kainuu Leader ry:n kehittämisstrategia 2014-2020

"Luontoon pohjautuvan elinkeinotoiminnan tavoitteina mm. Luontoaarteet monipuolisessa käytössä: luonnontuotteita käytetään muuhunkin kuin elintarviketuotantoon."

Yhdessä kohti uutta, Oulujärvi Leader ry:n kehittämisstrategia 2014-2020

"Delfoi-haastattelun mukaan Kainuun vetovoimatekijät tulevaisuudessa ovat luonto ja hiljaisuus, laatu, elämykset sekä turvallisuus."

Kainuun matkailustrategia 2011-2020

Luonnontuoteala Kainuussa nyt

Kuva 2. Kainuun luonnontuoteala kokonaisuutena

Kainuussa on runsaasti luonnontuotteiden ostotoimintaa ja jatkojalostusta harjoittavia yrityksiä. Eniten Kainuusta löytyy marjoja ostavia ja jalostavia yrityksiä, mutta muutama yritys harjoittaa myös sienten ja yrttien kauppaa ja jalostusta. Marjatuotteiden osalta kaupankäynti on jo osalla yrityksistä kansainvälistä. Suurin osa myy jatkojalosteita valtakunnallisesti tiheään asutuissa kaupungeissa, joissa asiakasmäärä on laajempi kuin Kainuussa. Lisäksi useat alueen lei-

pot, ravintolat ja kahviot käyttävät tuotteissaan kainuulaisia luonnontuotteita. Hyvinvointipalvelut, luonnonkosmetiikka sekä virkistyspalvelut osana matkailualan ohjelmalvelutarjontaa ovat kasvussa. Hoiva-ala hyödyntää luontoa ja luonnon raaka-aineita Green Care -palveluiden kautta. Käsityö- ja koristesektorilla mm. palleroporonjäkälän myynti on jo kansainvälistä ja kuntan käyttö viherrakennuskohteissa on jo valtakunnallisesti tunnettua.

Valtaosa kainuulaisista luonnontuotealan yrityksistä on mikro- tai pienyrityksiä. Työntekijöitä on tyypillisesti alle viisi, ainoastaan muutamassa yrityksessä henkilöstömäärä ylittää yli kahdenkymmenen. Yrityksien liikevaihdot vaihtelevat suuresti 4 000 eurosta 11 miljoonan euron kokonaisliikevaihtoon. Yritykset tekevät jonkin verran yhteistyötä ja käyttävät alihankintayrityksiä esimerkiksi raaka-aineen hankinnassa, kuljetuksessa ja poimijoiden majoituksessa. Arktiset Aromit ry:n tekemän selvityksen mukaan suurin osa kyselyyn vastanneista yrityksistä aikoi lisätä tuotantoa lähitulevaisuudessa. Kaikki vastaajat näkivät yrityksensä tulevaisuuden kohtalaisena, melko hyvänä tai erittäin hyvänä.

Tärkeä osa raaka-aineen saatavuutta ja liikkuvuutta ovat luonnon raaka-aineita välittävät yritykset ja välillisesti poimijoita rekrytoivat yritykset. Näitä ovat vastaanottopisteissä torilla ja vähittäiskauppojen parkkialueilla luonnontuotteita ostavat ja myyvät sekä ulkomailta tulevien poimijoiden majoituksesta ja kuljetuskalustosta vastaavat yritykset.

Ulkomaiset poimijat ovat elintärkeitä kainuulaiselle metsämarjateollisuudelle, sillä ulkomailta tulleet poimijat keräävät jopa 80–90 prosenttia myyntiin menevistä marjoista. Suurin osa ulkomaisesta työvoimasta tulee Thaimaasta, mutta lisäksi poimijoita tulee myös Ukrainasta, Venäjältä ja Valko-Venäjältä. Kesäaikana lukuisat ulkomaiset poimijat käyttävät kainuulaisten elintarvikekauppojen, majoitusyritysten, liikennevälineiden vuokraajien ym. pienyritysten palveluita. Maaseudun tyhjätkoulut on suurelta osin ostettu marjayritysten majoitustarpeisiin.

Alle kymmenen prosenttia Kainuun kotitalouksista poimii marjoja myyntiin. Myyntipoimintaa harjoittavat myyvät mustikkaa keskimäärin noin 47–55 kg/henkilö ja puolukkaa noin 70–90 kg/henkilö.

Luonnontuotealan koulutuksesta Kainuussa vastaa Kainuun ammattiopisto (KAO), jossa voi suorittaa luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon ja luonnontuotealan ammattitutkinnon. Osana opetusta toteutetaan YritysAmis-projekteja, joissa oppiminen sidotaan osaksi työelämän tehtäväkokonaisuuksia. Myös KAO:n matkailu-, ravitsemis-, hius-, kulttuuri- ja talousala valmentaa tulevaisuuden osaajia luonnontuotealalle. Kajaanin ammattikorkeakoulussa (KAMK) luonnontuotteita sivuavaa koulutusta tarjoavat esimerkiksi restonomiin opinnot.

Kainuussa tehdään korkeatasoista luonnontuotteisiin liittyvää tutkimusta. Luonnonvarakeskus (Luke) tekee työtä nurmirehujen, marjanviljelyn, vihannesviljelyn

ja bioenergian parissa. Luonnon raaka-aineet ovat mukana maakuntien ylimenevissä tutkimushankkeissa ja Luken verkoston kautta tietoa alueelle saadaan alueellisten, maakunnallisten ja valtakunnallisten tutkimusten kautta. Luken kansainvälinen verkosto vastaa innovatiivisimpien kehittämiskohteiden tiedon tarpeeseen. Lisäksi toimipaikassa tuotetaan kenttäkoepalveluita yrityksille ja tutkimusorganisaatioille. Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskuksen Mittaustekniikan yksikkö (MITY) tekee luonnontuotteiden prosessointiin ja koostumukseen liittyvää tutkimusta ja tarjoaa analysointi- ja asiantuntijapalveluita. Yksikön tarjoamiin palveluihin kuuluvat mm. kasviperäisten näytemateriaalien uutot, fraktioinnit, koostumus- ja aktiivisuusanalyysit, konsentroidit ja kuivaukset sekä bioaktiivisuuskokeet. Kainuun ammattiopisto (KAO) tekee soveltavaa tutkimusta osana opetustoimintaa.

Alan keskeisiä kehittämistahoja ovat Kainuun ELY-keskus, Kainuun liitto, Arktiset Aromit ry, Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry, Kainuun ammattiopisto, Kainuun Etu, ProAgria Kainuu/Kainuun maa- ja kotitalousnaiset, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto, Martat ja Kainuun kuntien kehittämis- ja elinkeinovastaavat. Kainuun liitto, Kainuun Ely-keskus ja Leader-ryhmät ohjaavat alan kehittämistä EU:n ja kansallisten toimintasuunnitelmien ja rahoitusten kautta. Arktiset Aromit ry ja Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry ovat valtakunnallisella tasolla toimivia luonnontuotealan toimialajärjestöjä, jotka jakavat aktiivisesti tietoa luonnontuotealasta. Kainuun ammattiopisto järjestää valmistavaa koulutusta ammattimaiseen toimintaan alalla ja ohjaa näyttötutkintojen suorittamista. Kainuun Etu kehittää yritysten toimintaedellytyksiä, ProAgria Kainuu on vahva yritysten neuvontajärjestö ja Kainuun maa- ja kotitalousnaiset toimivat sekä yritysten neuvonnassa että kyläyhdistysten kautta kotitalousneuvonnassa. Martat opastavat kotitalouksia ja tekevät tunnetuksi luonnonraaka-aineiden käyttöä mm. sienien tunnistamisessa ja marjojen, sienien ja yrttien kotitalouskäytössä. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto on etujärjestö, joka vie eteenpäin koko alkutuotannon sektoria. Kunnissa työskentelevät kehittämis- ja elinkeinovastaavat ohjaavat yritysten kehittämistä.

Kainuussa on toteutettu viime vuosina useita luonnontuote- ja elintarvikealan kehittämishankkeita ja muutamia yritysryhmähankkeita. Hankkeiden tavoitteena on alan kehittämiseen liittyvät toimenpiteet: raaka-aineen saannin varmistaminen, talteenoton tehostaminen, verkostoituminen alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti, tiedon jakaminen, markkinoinnin kehittäminen, viennin edistäminen ja uusien tuotteiden kehittäminen.

SISÄISET VAHVUUDET**Maantieteelliset**

- Runsaat ja monipuoliset luonnontuotevarat
- Pohjoisuus, korkeammat arvoainepitoisuudet
- Puhdas luonto
- Pohjoisen arktisuuden ja taigan eksoottisuus, erämaisuus
- Laajat keruualueet
- Luomukeruualueet

Poliittiset

- Jokamiehenoikeudet
- Kattava tieverkko myös syrjäseuduilla
- Ruokaketjun jäljitettävyyden, turvallisuuden ja luotettavuuden

Sosiaaliset

- Luonnontuotteiden terveysvaikutukset
- Metsämarjojen kansainvälinen tunnettuus
- Monipuolinen osaaminen
- Vahva verkostoituminen kansallisesti ja kansainvälisesti
- Pitkäaikainen ja luottamuksellinen yhteistyö usean kehittämistahon kesken
- Keruuperinne

Taloudelliset

- Alueellisten rahoittajien positiiviset näkemykset luonnontuotealan kehityspotentialista

SISÄISET HEIKKOUEDET**Maantieteelliset**

- Satovaihtelut
- Yritystoiminnan pienimuotoisuus ja hajanaisuus
- Logistiset haasteet

Poliittiset

- Pitkäjänteisyys kehittämistoiminnassa (rahoitus pakottaa 1-3 vuoden projekteihin)

Sosiaaliset

- Puute poimijoista
- Puute osaavasta työvoimasta
- Markkinointituntemuksen ja -osaamisen puute
- Yhteistyön puute
- Luottamuksen puute
- Raaka-aineiden ominaisuuksien riittämätön tuntemus
- Tutkimustulosten huono välittyminen yrityksiin

Taloudelliset

- Raaka-aineiden alhainen hintataso
- Alhainen jalostusaste
- Kehittämättömät raaka-aineketjut

ULKOISET MAHDOLLISUUDET**Maantieteelliset**

- Sähköiset markkinointi- ja myyntiväylät
- Kansallinen yhteistyö
- Kansainvälinen yhteistyö
- Aasian maiden kasvava kiinnostus

Poliittiset

- Alan arvostuksen lisääntyminen päättäjien keskuudessa

Sosiaaliset

- Kuluttajatietoisuus (terveellisyys, ekologisuus, luonnonmukaisuus)
- Lähi-, luomu- ja villiruokatrendit
- Matkailuyhteistyö
- Green Care -toiminta
- Luonnonkosmetiikka
- Varallisuuden nousu
- Digitalisaatio, teknologia
- Ravitsemus- ja terveystutkimuksen lisääminen
- Asiakaslähtöisyys
- Uudet innovaatiot
- Yhteistyö metsätalouden kanssa

Taloudelliset

- Kansainväliset markkinat
- Kansainväliset investointiyhtymät
- Luonnontuotteiden brändääminen ja erottuminen kilpailijoista, erikoistuminen
- Talteenottotoiminnan kehittäminen
- Tuotannon optimointi (logistiikka, automatisointi)
- Metsäyrittäjyyden lähentyminen kohti luonnon monikäyttöä
- Uudet myynti- ja markkinointikanavat
- Vienti
- Luonnontuotteet osana biotalouden kasvua

ULKOISET UHAT**Maantieteelliset**

- Jatkojalostuksen tapahtuminen ulkomailla
- Globaali kilpailu
- Kansallinen kilpailu
- Saasteet, teollisuustoiminnan vaikutukset ympäröiviin alueisiin

Poliittiset

- Tuoteväärengökset
- Ilmastonmuutos
- Globaalit poliittiset muutokset

Sosiaaliset

- Suomalaistuotteiden ja luonnontuotteiden riittämätön tunnettuus ulkomailla
- Puute poimijoista

Taloudelliset

- Tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämistoiminnan rahoituksen heikkeneminen

Toimivat keruuverkostot ja teknologian hyödyntäminen mahdollistavat tehokkaan talteenoton

Kainuun luonnontuotealan tärkeä vahvuus on runsaat ja monipuoliset luonnonvarat. Kainuu on menestynyt luonnonmarjojen talteenotossa ja jatkojalostamisessa, ja on kehittymässä myös muiden luonnonraaka-aineiden hyödyntämisessä. Sienten ja sienituotteiden liikevaihto tulee jo osaksi kansainvälisestä myynnistä, luonnonryntien asema vahvistuu osana hyvinvointituotteita ja ravintolatoimintaa, ja erikoisluonnontuotteita hyödynnetään elintarvike- ja koristealalla. Luonnonkasvien käyttö viherrakennuslalla on kasvanut Kainuussa taimitarhatuotannon kautta ja kaupalliseen viljelyyn tuotetaan taimia myös erikoismarjoista kuten lakka, puolukka ja karpalo.

Suurilla teollisuusmittakaavan yrityksillä poimijaverkostot ja keruun hallinta on pääosin kunnossa. Vaikka raaka-ainetta on sesonkiaikana saatavilla, sen saaminen pienten yritysten raaka-ainetarpeeseen on haasteellista aktivoituneen poimijaverkoston puuttuessa ja suunnittelutyön ajoittamisen ja kassavirran riittävyyden kannalta. Koulutettuja poimijoita Kainuussa on, ja aktiivista verkostoitumista tarvitaan pienyrittäjien, ammattikeittäiden ja gourmetravintoloiden raaka-ainesannin takaamiseksi.

Marjojen ja sienien hinnoittelu perustuu vuosien välisten satovaihteluiden aiheuttamaan kysynnän ja tarjonnan muovaamaan hintaan, ja julkista tietoa hinnoista on saatavilla valtakunnallisissa MARSII-raporteissa. Yrteille ja muille kasvipohjaisille raaka-aineille vastaavaa tietoa ei ole olemassa. Talteenoton hallintaan kuuluvat paitsi laatu, myös raaka-aineen järkevä hinnoittelu, jossa sekä poimija että raaka-aineen jatkojalostaja hyötyvät kannattavasti myynti- ja ostotoiminnasta.

Teknologian hyödyntäminen luonnontuotealan alkutuotannossa on kansallisestikin vähäistä. Talteenoton koneistamiseen on tehtävä kehittämistyötä sekä keruun nopeuttamiseksi että laadun takaamiseksi. Teknologian hyödyntäminen vaatii vahvaa yhteistyötä maanomistajien ja metsäalan yrittäjien kanssa. Metsäalan vahva koneellistuminen innovoi myös uusia mahdollisuuksia luonnon raaka-aineiden laajaan kaupalliseen talteenottoon. Koneistaminen edellyttää myös raaka-aineen satotason nostoa pinta-alakohtaisesti.

Sadon talteenottoon ja poimijamäärän ennakkointiin tarvitaan satomalleja ja -ennusteita, joilla tehostetaan raaka-aineiden keruuta. Kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö eri toimialojen välillä mahdollistaa paikkatietoa hyödyntävien satoennustesoventusten sekä uusimman talteenottoteknologian kehittämisen. Koska talteenotto on vahvasti vielä käsityötä, on tärkeää, että koulutettua työvoimaa talteenottoon on saatavilla.

Raaka-aineen talteenottoteknologian kehittäminen pienentää riskiä raaka-aineen talteenoton vähentymiseen poimijapulan takia. Jos tavoitellaan suuria markkinoita, on otettava huomioon koko ketju metsästä kuluttajalle saakka ja poistettava ns. pullonkaulat koko matkalta. Ulkomaisten marjanpoimijoiden ja paikallisen väestön välistä kanssakäymistä on kehitettävä, ja varmistettava, että ulkomaiset poimijat tuntevat jokamiehenoikeudet ja noudattavat sääntöjä. Marjastus on myös joillekin paikallisille asukkaille merkittävä tulonlähde, joten kantaväestöllekin tulee tarjota mahdollisuus myydä marjoja.

Tuotekehitysprosessin tuntemus ja kehitystyön aktiivinen suunnittelu edesauttavat raaka-aineen saannin varmistamisessa. Tulevan satokauden raaka-ainetarve lajikohtaisesti ja määrällisesti pitäisi tietää jo alkuvuodesta. Silloin on aikaa reagoida poimijoiden sitouttamiseen ja keruusopimusten tekoon. Varastotilanne Kainuussa on kohtalainen ja vuokrattavaa pakastuskapasiteettia ja pakasteväestöä on saatavilla. Yhtenäinen alueellinen jakelukeskus ja logististen haasteiden ratkaisija puuttuu.

Huolehdietaan luonnonkasvien kasvuolosuhteista

Merkittävä luonnontuotealan heikkous Kainuussa on satovaihtelut ja siitä johtuvat haasteet raaka-aineiden saannissa. Satovaihteluihin vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa ilmastolliset ja biologiset tekijät. Makro- ja mikroilmaston muutoksiin sekä globaaliin ilmastomuutokseen jokainen voi vaikuttaa estämällä pienillä teoilla otsonikerroksen ohentumista ja pienentämällä hiilijalanjälkeä. Suomeen ja erityisesti Pohjois-Suomeen ilmastomuutoksen vaikutuksien on ennakoitu myös tuovan positiivista kehittymistä sadontuoton osalta. Toisaalta se voi myös vähentää lumipeitettä ja lisätä marjakasvien talvikuolleisuutta sekä aiheuttaa hallavaurioita kukinnan aikaistumisen vuoksi. Ilmaston lämpenemisestä johtuva kukinnan aikaistuminen voi myös johtaa pölytyksen epäonnistumiseen, jos pölytyksestä vastaavien hyönteisten keväinen aktiivisuus osuu eri aikaan kukinnan kanssa. Koska suurin osa marjakasveistamme on hyönteispölytteisiä, erittäin huolestuttavaa on pölyttäjähyönteisten vähentymiseen liittyvät skenaariot.

Lisäksi muutokset alueen tuholais- ja tautikannoissa voivat aiheuttaa haasteita luonnonkasveille. Näihin muutoksiin varautuminen vaatii pitkäjänteistä tutkimusta ja ilmastomuutoksen ennakointia seurannan avulla sekä alueellisesti että globaalisti. Luonnonkasvien luonnonmukaisen kasvintuhoojien torjunnan on perustuttava pitkälti kasvin oman puolustuskyvyn nostamiseen, tuholaisten feromonitaijumusten hyödyntämiseen tai liima-ansoihin, koska kasvikohtaisia torjunta-aineita ei ole hyväksytty ja luonnonkasvien imagollinen leima estää kasvinsuojeluaineiden käytön.

Ennakoivalla tuotekehityksellä luodaan tulevaisuuden innovaatiot
Kainuussa toimivissa luonnontuotealan yrityksissä on paljon ikääntyviä yrittäjiä, mutta alalle on tullut ja tulossa myös nuoria. Ikääntyvien motivaatio kehittää toimintaa voi olla heikompaa etenkin, jos yritykselle ei ole tiedossa jatkajaa. Innovatiivisia ja riskinottoa sietäviä yrittäjiä Kainuussa on olemassa ja tulossa, mikäli kaupalliset näkymät ja kuluttajien ostokäyttäytyminen saadaan viestitettyä ajoissa jatkojalostustasolle. Tuotekehitysprosessi kestää ½-3 vuotta ennen kuin tuote on kuluttajan saatavilla. Tuotekehitys vaatii kuluttajatrendien seuraamista ja hyvinkin nopeaa reagointia ostokäyttäytymisen muuttuessa. Maksuvalmius pohjautuu kassavirtaan ja nopeasti myytävän omaisuuden rahaksi muuttamiseen. Maksuvalmius vaikuttaa lyhytaikaisen kehittämisen aktivoimiseen yrityksessä, mutta pitkän aikavälin vision toteuttaminen rajoittuu usein pääoman puutteeseen. Rahavirran pienuus aiheuttaa kierteen, jossa yritys elää lyhytjänteisellä suunnittelulla ja toteutuksella eikä pääse kehittämään ja siten laajentamaan liiketoimintaansa.

Kainuussa on vahvaa yliopisto-, ammattikorkea- ja ammatillisen koulutuksen osaamista. Jokaisella toimijalla on laajat verkostot kansallisesti ja/tai kansainvälisesti. Alueella tehdään tieteellistä ja sitä tukevaa soveltavaa tutkimusta. Luonnontuoteala kehittyy nopeasti ja tiedon tarve yrityksillä on hyvinkin hektistä, ja välttämättä tutkimus tai kehittäminen ei tapahdu riittävän nopeasti yrityksen vaatimassa aikataulussa. Verkostot ympärillä ovat erittäin tärkeitä, jotta yritykselle saadaan tarvittava monipuolisesti tukeva apu liiketoiminnan kehittämiseksi oikeaan suuntaan. Luonnontuotealan kehittämiskeskuksen rooli tulevaisuustrendien ja kuluttajakäyttäytymisen muutosten viestittämisessä ennakoivasti on vastaus tuotekehitystarpeen määrittämiseen. Osaamista tarvitaan myös poikkitieteellisesti eri alojen kohtaamisina, jotta mahdollistetaan uudet innovaatiot ja niiden toteuttaminen.

Suomen ja Kainuun erityispiirteet tehostavat markkinointia
Kainuun vetovoimatekijät pohjautuvat Suomen ja erityisesti Pohjois-Suomen puhtaimpaan alueeseen koko Euroopassa. Pohjoiset ympäristöolot vaikuttavat positiivisesti marjojen vaikuttavien aineiden pitoisuuksiin. Tutkimus mahdollistaa luonnontuotejalosteiden markkinoinnillisten väittämien sitomisen tieteelliseen perustaan, jolloin terveysväittämiä pystytään hyödyntämään muun muassa myynnin välineenä. Tuotteen ulkoasu on laadukkaan sisällön kanssa kuluttajan valintaan vaikuttavia tekijöitä.

Markkinointiosaaminen nousee jatkuvasti esille alan kehittämispohdinnoissa. Yrityksille ja tuotteille tulee luoda vahva brändi ja tarina, joiden avulla ne erottuvat kilpailijoista. Tarve olisi löytää oikeat viestinnälliset keinot, jotta Kainuun vetovoimatekijät saadaan esille eri tuotevalikoimissa ja suunnattua ne kohdennetulle asiakasryhmälle. Digitalisaation avulla voidaan viestiä nykyaikaisesti tuotteen alkuperästä ja laadusta. Markkinoinnissa mielikuvilla ja niiden aiheuttamilla tunteilla on merkittävä vaikutus ostopäätöksiin. Globaaleilla markkinoilla on tunnettava myyntimaan kulttuuritavat, lainsäädäntö ja vaikuttavat trendit, ja vastattava asiakkaan tarpeisiin hänen haluamallaan tavalla.

Kainuuseen kohdistuva matkailu on myös tärkeä luonnontuotemarkkinoinnin osa. Kainuulaisesta luonnosta löytyy erinomaiset mahdollisuudet vastata matkailualan tarpeisiin, mutta tätä luonnontuotteiden tarjoamaa potentiaalia ei ole vielä täysin hyödynnetty. Jatkossa onkin tarpeen lisätä luonnontuote- ja matkailualan välistä yhteistyötä.

Yhteistyöllä tehostetaan markkinointia ja tuotekehitystä
Yksi merkittävimmistä alan heikkouksista on alhainen jalostusaste. Suurin osa Kainuussa pöimitusta marjasta viedään sellaisenaan tai pakastettuna muualle maahan tai ulkomaille jalostettavaksi. Innovatiivista tuotekehitystä lisätään alan yrittäjien ja muiden toimijoiden erikoisosaamista vahvistamalla, välittämällä yrityksille tutkimus- ja markkinatietoa sekä etsimällä aktiivisesti uusia markkinoita ja markkinointiväyliä. Tärkeää on viestiä

kulutustottumusten muutoksista hyvissä ajoin, jotta yrityksillä on mahdollisuus kehittää ostaville markkinoille tuotteita. Yritysten yhteistyö tuo myös mahdollisuuden menestyä maailmalla massatuotteiden myynnillä. Erilaistuminen mahdollistaa pienten asiakasryhmien tyydyttämisen ja kilpailun korkeammin hinnoiteltujen jatkojalosteiden markkinoilla. Erityisesti silloin tarvitaan tuotteita, joiden kopiointi on vaikeaa, tuotteisiin liittyvä elämyksellinen tarina tai se sitoo ostajan johonkin tiettyyn kategoriaan brändin kautta.

Lainsäädännön tuntemus ja sen hyödyntäminen tuotekehityksen tukena ja rutiinina vaatii yrittäjältä eri lakien ja asetusten seuranta. Nyt yhteistyössä on hankkeissa kerätty jo luonnonkasvien ravintoarvotietoja, joita tarvitaan elintarvikkeen pakollisten ravintoarvotietojen merkintään. Uuselintarvikeasetuksen ohjaamana turvallisten raaka-aineiden käyttö ja uusien kasvinosien hyväksyttäminen käyttöön tapahtuu tehokkaammin resursseja jakamalla yhteistyössä.

Luonnontuotteet osana kehittyvää biotaloutta
Osana biotaloutta luonnontuoteala nähdään vahvana liiketoiminnan osa-alueena myös laajemmassa tuotannossa. Metsätalouden voimakas lähestyminen kohti luonnontuotealaa on valtava mahdollisuus teollisuusmittaavaisen tuotannon käynnistämiseksi Kainuussa. Luonnontuotteiden raaka- ja vaikuteaineiden tutkimus ja tulosten kytkeminen biotehtaiden tuotantoon osana prosessia on globaalistikin vahvan yritystoiminnan mahdollisuus. Puiden raaka-ainekomponenttien eristäminen elintarvikkeiden sekä kosmetiikka-, lääke- ja hyvinvointituotteiden osaksi mahdollistaa alan jatkojalostusyrityksille ylivoimaisen kilpailuedun. Kansainvälisesti erittäin kysytyt kosmetiikan raaka-aineet ja elintarvikealan saostus- ja emulgointiaineet voivat nostaa koko Kainuun elinvoimaisuutta kertaistamalla paitsi tuotteiden niin myös yritysten määrää.

Diginatiivit ovat tulevaisuudessa luonnontuotteiden suurkuluttajia
Kasvava kuluttajasukupolvi on terveystietoinen, liikkuu globaaleilla markkinoilla ja diginatiivina osaa etsiä tietoa ja vertailla sitä keskenään. Nuorisotrendit liittyvät jo nyt laajalti kasvituotteisiin. Osa nuorista on siirtynyt puhtaasti vegaanipohjaiseen ravintoon ja osa on ns. fleksitaristeja, jotka voivat syödä lihaa ja kalaa silloin tällöin, mutta pääosa arkiravinnosta tulee kasviksista. Paitsi ruuan alkuperä, myös eettiset kysymykset ja ruuan laadullinen sisältö ravintoarvoineen vaikuttavat ostopäätökseen. Luonnonkosmetiikka kiinnostaa yhä nuorempia kuluttajia esimerkiksi turvallisuushakuisten vanhempien tai sosiaalisen kaveriverkoston ohjaamana. Nuoret levittävät tietoa tehokkaasti sosiaalisen median kautta. Jo murrosikäiset lapset voivat vaikuttaa koko perheen ostopäätöksiin. Tuotteiden kehittäminen näihin tarpeisiin vaatii luotettavaa ja tasokasta tutkimusta, jonka pohjalta yrittäjät voivat tuottaa tuotteita, jotka vastaavat tulevaisuuden kuluttajien tarpeisiin.

Yhdessä maailmalle
Ylimaakunnallinen, kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö tukee alan yrittäjyyttä ja kehitystyötä. Kuluttajien määrä Kainuun alueella ei riitä kannattavaan liikevaihtoon ellei alueelle saada ostovoimaa matkailun kautta, Kainuuta saada muuttopositiiviseksi maakunnaksi tai lisättyä alueen syntyvyyttä. Matkailun kasvattaminen lienee näistä helpoin ja nopein tapa kasvattaa myyntiä alueellisesti. Yhteistyökumppanuus maakuntien välillä alihankintaverkostoineen mahdollistaa yritykselle voimavarojen keskittämisen oleelliseen osaamiseen. Myös markkinoiden laajentaminen lisää myyntipotentiaalia. Markkinakartoitukset, tuotteiden tehokkaampi brändäys ja jalostusasteen nosto tukevat yritysten kansainvälistymistä.

Kainuun luonnontuotealan merkittävä haaste on tarttumattomuus uusiin kehityssuuntiin ja kehityksen mahdollistamiin toimenpiteisiin. Syynä tähän on usein riskinottokyvyn ja hallinnan puute ja liikevaihdon pienuus, joka estää kehittämiseen tarvittavan pääoman kertymisen. Tuotteiden ja raaka-aineiden kilpailu kansallisilla ja kansainvälisillä markkinoilla on haaste kaikille alan yrittäjille ja suomalaisten yritysten viennille. Suomalainen metsämustikka kilpailee maailman markkinoilla amerikkalaisen pensasmustikan ja ukrainalaisen villimustikan kanssa, ja puolukan ja villikarpalon merkittävä kilpailija on kanadalainen viljelty karpalo. Globaalit markkinahaasteet ratkeavat yhteistyöllä, jota on tehtävä alan toimijoiden kanssa koko Suomessa ja hyödynnettävä myös kansainvälisiä osajia ja kansainvälisesti sijoittuneita suomalaisia markkinoiden kulttuurin tuntemuksen ja kunkin maan markkinoille sijoittumisen onnistumiseksi.

Arvot

Terveellisyys

Kainuulaiset luonnontuotteet ovat pohjoisen luonnon ja taigametsän omaa superruokaa. Lähes läpi yön paistava aurinko on kypsyttänyt marjat, sienet ja yrtit hitaasti karussa maassa, synnyttäen ainutlaatuisen koostumuksen ja maun. Tutkimusten mukaan runsas valon saanti edistää fenolihdisteiden muodostusta, ja pohjoisten alueiden marjoissa onkin huomattava määrä terveysvaikutteisia aineita. Marjat sisältävät runsaasti vitamiineja, hivenaineita, kuituja ja antioksidantteina toimivia fenolisia yhdisteitä.

Puhtaus

Kainuun luonnontuotteet kasvavat laajoissa, puhtaissa metsissä, joissa marjoja voi syödä vaikka suoraan mättäältä. Luonnontuotteet poimitaan puhtaasta kasvuympäristöstä taajamien ulkopuolella sijaitsevilta harvaanasuuilta alueilta, joilla ei ole saastuttavaa teollisuutta. Kainuulaisissa marjoissa on myös erittäin alhainen radioaktiivisuustaso. Marjat ovat herkkiä säävaihteluille ja jokaista marjasatoa odotetaan hartaasti. Satovaihtelut ja lyhyt keräyskausi aiheuttavat luonnontuotteiden rajoitetun saatavuuden, joka korostaa tuotteiden ainutlaatuisuutta, villiä luonnetta, aitoutta ja puhdasta alkuperää.

Laadukkuus

Kainuulaisista luonnontuotteista valmistetaan korkeatasoisia tuotteita. Huomiota kiinnitetään erityisesti tuotteiden turvallisuuteen, jäljitettävyyteen ja läpinäkyvyyteen sekä ravintoarvojen säilymiseen. Tuotteet on valmistettu olosuhteissa, jotka vastaavat lakien mukaisia ja hyviä työolosuhteita. Toiminta on avointa asiakkaiden, yhteistyökumppaneiden, henkilökunnan ja sidosryhmien suuntaan, ja tuotteiden alkuperä on helposti jäljitettävissä.

Ekologisuus

Suurin osa kainuulaisten luonnontuoteyritysten käyttämistä raaka-aineista on pohjoisen puhtaasta luonnosta poimittuja luonnontuotteita. Kainuulaisista luonnontuotteista valmistettujen tuotteiden vesi- ja hiilijalanjälki onkin pieni. Teknologian kehittämisessä huomioidaan metsän muun kasvillisuuden ja maaperän säilyvyys. Kainuussa on myös laajat luomusertifioidut keruualueet, ja jokamiehen oikeudet mahdollistavat luonnontuotteiden hyödyntämisen yhteisiä sääntöjä noudattaen. Kaikessa toiminnassa kunnioitetaan ja vaalitaan yhteistä raaka-aineitaamme: kainuulaista luontoa.

Kehityshakuisuus

Kainuulaiset luonnontuotealan toimijat haluavat kehittyä ja kasvattaa osaamistaan työssään, ammatissaan ja työnantajanaan omassa organisaatiossaan. Toimijat hakevat omaaloitteisesti uusia mahdollisuuksia kehittää organisaationsa ja samalla koko alan toimintaa. Kainuun luonnontuotealalla käytetään ennakkoluulottomasti uusia teknologisia ja digitaalisia luonnontuotealaa hyödyttäviä ratkaisuja. Tuotekehitystyö on pitkäjänteistä ja tulevaisuuteen katsovaa, ja monialaista yhteistyötä tehdään maakunnallisella, valtakunnallisella ja kansainvälisellä tasolla.

Terveellisyys

Puhtaus

Laadukkuus

Ekologisuus

Kehityshakuisuus

Visio 2027

Kainuun luonnontuotteet tunnetaan puhtaudestaan ja korkeasta laadustaan. Luonnontuoteala Kainuussa on kehittynyt jalostamaan luonnontuotteita moniin käyttötarkoituksiin. Luonnontuoteala on Kainuussa merkittävä työllistäjä, ja alan yritykset ovat kilpailukykyisiä ja kannattavia.

Vuonna 2027 kainuulaiset luonnontuotteet tunnetaan valtakunnallisesti ja osa myös kansainvälisesti terveellistä, laadukkaista ja puhtaista raaka-aineistaan ja innovatiivisesta jatkojalostuksestaan. Alueellamme toimii talteenottoon suuntautuneita yrityksiä, erikoistuneita jatkojalostajia ja teollisuusmittakaavan komponenttien eristäjiä. Tuotekehitys ja jatkojalosteiden markkinoille saattamisen ketjussa on mukana alan ammattilaisia ja viestinnän osaajia. Yritykset tekevät yhteistyötä ja varmistavat erityisesti kansainvälisille markkinoille myytävien tuotteiden saatavuuden. Tarjonta vastaa kysyntään. Kainuulaiset luonnontuotealan yritykset huolehtivat luonnon monimuotoisuudesta ja hyödyntävät luonnonvaroja ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla. Luonnontuotteisiin liittyvä ympäristökasvatus ja viestintä ovat osa arkea kainuulaisissa kodeissa, varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja työpaikoilla.

Kainuu on kilpailukykyinen ja vetovoimainen toimintaympäristö luonnontuotteisiin perustuvalle liiketoiminnalle, ja maakunnassa harjoitetaan vireää ja luovaa luonnontuotealan yrittäjyyttä taloudellisesti kannattavalla tavalla. Kannattava yrittäminen koostuu korkealaatuisesta alkutuotannosta ja innovatiivisesta jatkojalostustoiminnasta. Tuotekehitys on asiakaslähtöistä ja vakiintunut osa yritystoimintaa ja hankkeita. Luonnontuotealan yritykset näkevät alan tulevaisuuden valoisana. Maakunnan tarjoama koulutus vastaa luonnontuotealan osaamistarpeita ja liiketoimintaosaamisen taso on korkea. Luonnontuotealaa arvostetaan Kainuussa merkittävänä elinkeinona ja työllistäjänä.

Luonnontuotteet ovat luonteva osa kainuulaisten matkailuyritysten palvelutarjontaa. Matkailuyrittäjillä on riittävä osaaminen luonnontuotteiden käyttöön matkailuyritysten ravintola- ja ohjelmalveluissa ja myyntiartikkeleina. Kainuussa toimii ohjelmalveluyrityksiä, jotka toimivat yhteistyössä alueen matkailukeskusten kanssa. Kainuulainen matkailuala tunnetaan kansainvälisesti luonnostaan ja luonnontuotteistaan ja niihin liittyvistä palveluista. Luonnontuote- ja matkailualan yrittäjillä on tahto kehittää yhteistyössä luonnontuotteiden käyttöä lisääviä myyntiartikkeleita ja ohjelmalveluita.

Kainuun luonnontuotealan yhteistyö toimii tehokkaasti ja vuorovaikutteisesti, ja organisaatioiden välinen yhteistyö tukee alan ja alueen kehittämistä. Tiimimäinen työskentelytapa tähtää yrittäjien menestymiseen. Uusi tutkimustieto, toimijoiden ajantasainen koulutus ja rahoitetut hankkeet ja investoinnit tukevat alan kehitystä Kainuussa. Kainuun luonnontuotealan toimijat ovat arvostettuja alan kehittäjiä.

1

2

3

4

Tavoitteet

Vision toteutumiseksi on asetettu joukko tavoitteita, jotka luovat pohjan myös konkreettisille toimenpiteille. Lisäksi tavoitteille on määritetty mittarit, joiden avulla masterplanin toteutumista seurataan.

Kainuun luonnontuotealan masterplanin päätavoitteet ovat:

1. Kilpailukykyiset kainuulaiset yritykset
2. Raaka-aineita innovatiiviseksi jatkojalostajaksi
3. Kainuulaistuotteet tutuiksi Suomessa ja ulkomailla
4. Toimijaverkoston tehokas yhteistyö

Päätavoite 1: Kilpailukykyiset kainuulaiset yritykset

Alatavoitteet:

Kainuulaisten luonnontuotealan yritysten kilpailukyky ja kannattavuus on kasvanut. Kainuu on kilpailukykyinen ja vetovoimainen toimintaympäristö luonnontuotteisiin perustuvalla liiketoiminnalla.

Määrällinen tavoite 2025:

Kainuulaisten luonnontuotealan yritysten liikevaihto on kasvanut vähintään 20 % (kahdeksan yrityksen yhteenlaskettu liikevaihto v. 2016: 20,3 milj. €)

Toimenpiteet:

- 1.1.
- 1.2.
- 1.3.

Mittarit:

- Luonnontuotetoimialan liikevaihdon kehitys Kainuussa (%)
- Luonnontuotetoimialan henkilöstömäärän kehitys Kainuussa (%)
- Luonnontuotealan yritysten lukumäärän kehitys Kainuussa (%)
- Uusien yritysten määrä (kpl)
- Luonnontuotteiden talteenoton ja myynnin kehittyminen (MARS-raportti)
- Luonnontuotealan kehittämiskeskuksen toteutuminen
- Yrityskeskittämöihin ja -kiihdyttämöihin osallistuneiden yritysten lukumäärä (kpl)
- Yrittäjien ja sijoittajien kohtaamistapahtumien lukumäärä (kpl)
- Kainuuseen kutsuttujen edustajien ja ostajien määrä (kpl)
- Investointihankkeiden määrä (kpl/eur)
- Yritysten kehittämishankkeiden määrä (kpl/eur)
- Yritysten osaamispääoman kehitys (suoritetut tutkinnot, täydennyskoulutukset)
- Alalle työllistyminen (työllistymisbarometri)

Luonnontuotteiden tarjonta vähittäiskaupoissa ja ammattikeittiöissä on kasvanut. Kainuulaisia luonnontuotteita markkinoidaan ja myydään aktiivisesti myös muualla Suomessa ja pääkaupunkiseudulla.

- 1.4.
- 1.5.

- Järjestettyjen villiruokaviikkojen ja lähiruokatreffien lukumäärä (kpl)
- Vähittäiskauppoihin ja ammattikeittiöihin päässeiden tuotteiden lukumäärä (kpl) ja myynnin kasvu (eur)
- Kainuulaistuotteiden myyntipisteen toteutuminen pääkaupunkiseudulle
- Luonnontuotteisiin tai luontoon liittyvien ohjelmapalvelujen kehitys (kpl)

Luomusertifioitujen tuotteiden lukumäärä kainuulaisissa luonnontuotealan yrityksissä on kasvanut.

- 1.6

- Luomusertifioitujen metsien osuus Kainuun metsistä (%)
- Luomusertifioitujen tuotteiden osuus kaikista tuotteista kainuulaisissa luonnontuoteyrityksissä (%)

Käytettävän raaka-aineen määrä on kasvanut ja laatu on hyvä

- 1.7.
- 1.8.
- 1.9.
- 1.10.
- 1.11.

Talteenoton tehostaminen:

- Uuden talteenottoteknologian kehittäminen (kpl/keruuteho)
- Uusien talteenottotekniikoiden hyödyntäminen (yritysten lkm)
- Talteenottoteknologiaan liittyvien koulutustilaisuuksien määrä (kpl)
- Poimijakurssien määrä (kpl)
- Perustettujen poimijarenkaiden määrä (kpl)
- Satomallien hyödyntäminen (yritysten lkm)
- Luonnosta kerätyn raaka-ainemäärän kasvu (%)

Puoliviljely ja viljely:

- Viljelyyn ja puoliviljelyyn liittyvien koulutustilaisuuksien määrä (kpl)
- Viljelmien määrä (kpl)
- Luonnontuotteiden puoliviljelyn ja -viljelyn sato Kainuussa (kg)

Sovelluskehittäminen

- Sovellusasantuntijoiden ja luonnontuotealan toimijoiden yhteisten työpajojen lukumäärä (kpl)
- Sovelluskehittäjille järjestettyjen innovaatiokilpailujen määrä (kpl)
- Uusien luonnontuotealalle kehitettyjen sovellusten määrä (kpl)

Pölyttäjien suojelukampanja

- Pölyttäjöpöytätyöjen määrä (kpl)

Päätavoite 2: Raaka-aineitasta innovatiiviseksi jatkojalostajaksi

Alatavoitteet:

Jalostettuihin tuotteisiin käytettävän raaka-aineen määrä on kasvanut, laatu on hyvä ja tuotevalikoima laajentunut. Tuotekehitys on asiakaslähtöistä ja vakiintunut osa yritystoiminnassa ja hankkeissa.

Määrällinen tavoite:

Kainuulaisissa luonnontuotealan yrityksissä on syntynyt vähintään 7 uutta markkinoille päätyvää myyntituotetta/vuosi.

Luonnontuotteiden tuotekehitykseen ja jatkojalostukseen liittyvä tutkimus on pitkäjänteistä ja yritysten tarpeisiin perustuvaa. Uudet tutkimustulokset ja niistä johdetut sovellukset siirtyvät sujuvasti käytännön yritys- ja kehittämistoimintaan.

Luonnon hyvinvointi- ja hoivapalveluita ja -tuotteita on tarjolla ja myydään.

Toimenpiteet:

2.1.
2.2.
2.3.
2.4.

2.5.
2.6.

2.2.
2.3.
2.4.
2.5.

Mittarit:

- Raaka-aineen talteenottamiseen ja jäljitettävyyteen liittyvän laadunhallintajärjestelmän käyttöönotto (yritysten lkm)
- Uusien tuotteiden lukumäärä (kpl)
- Jatkojalostusta harjoittavien yritysten määrä (kpl)
- Tuotekehitykseen ja jatkojalostukseen liittyvien opintomatkojen määrä (kpl)
- Tuotekehitykseen liittyvien hankkeiden määrä (kpl)
- Järjestettyjen tuotekehityskilpailujen määrä (kpl)

- Luonnontuotteiden tuotekehitykseen ja jatkojalostukseen liittyvien tutkimushankkeiden, tutkimusjulkaisujen, opinnäytetöiden ja YritysAmis -projektien määrä (kpl)

- Luontoon suuntautuvien VihreänVoiman ja VihreänHoivan palveluiden määrä (kpl)
- Luonnonraaka-ainepohjaa hyödyntävien kosmetiikkatuotteiden määrä (kpl)
- Hoitopalveluja tarjoavien yritysten määrä (kpl)

Päätavoite 3: Kainuulaistuotteet tutuiksi Suomessa ja ulkomailla

Alatavoitteet:

Kainuulaisten luonnontuotteiden kansainvälinen ja kansallinen vienti ja tunnettuus ovat kasvaneet.

Määrällinen tavoite:

Vientiä harjoittavien kainuulaisyriyten viennin arvo on kasvanut vähintään 40 % (viiden yrityksen yhteenlaskettu viennin arvo v. 2016: 15 milj. €)

Luonnontuotteiden hyödyntäminen matkailuyrityksissä on kasvanut.

Kainuulaisten luonnontuotetuntemus on parantunut.

Toimenpiteet:

3.1.
3.2.

3.2.
3.3.
3.4.
3.5.

3.6.
3.7.

Mittarit:

- Vientiä harjoittavien kainuulaisyriyten viennin arvon kehitys (%)
- Viennin kohdemaiden määrä (kpl)
- Kainuulaisyriyten osallistuminen kansainvälisille ja kansallisille messuille ja tapahtumiin (messujen, tapahtumien ja yritysten lkm, messujen ja tapahtumien kävijämäärät)
- Laajentumissuunnitelmien määrä (kpl)
- Myyjä-ostajatapaamisten määrä (kpl)
- Kansainvälisille markkinoille muunnetut tai suunnitellut tuotteet (kpl)
- Tehtyjen markkinaselvitysten määrä kainuulaisyriyksille (kpl)
- Monikieliset markkinointimateriaalit (kpl)

- Luonnontuotteisiin liittyvien ohjelmapalvelujen ja poikkialaisten uusien tuoteryhmien kehitys (%)
- Luonnontuotteiden matkailukytkentään liittyvien työpajojen/tapahtumien ja verkostoitumistilaisuuksien määrä (kpl)
- Luonnontuotteiden matkailukytkentään liittyvien hankkeiden määrä (kpl)
- Älylaitesovelluksen "Villiruokamatkalla Kainuussa" -kehittäminen

- Lapsille, nuorille ja aikuisille suunnattujen luonnontuotepäivien, -kurssien, -retkien ja -tapahtumien määrä (kpl)
- Luonnontuntemukseen opettavien pelien määrä (kpl) ja niiden käyttöaste (myynti)
- Poimijakoulutukseen osallistuneiden määrä (yli 15-vuotiaat, kpl) ja osaamispassin saaneiden määrä (kpl)
- Alle 15-vuotiaiden luonnontuntemuspassin saaneiden määrä (kpl)

Päätavoite 4: Toimijaverkoston tehokas yhteistyö

Alatavoitteet:

Kainuun luonnontuotealan toimijaverkosto toimii tehokkaasti ja yhdensuuntaisesti tiiviissä yhteistyössä. Alan tutkimus-, koulutus- ja neuvontaverkostot tukevat yritystoimintaa.

Sisäinen ja ulkoinen viestintä toimii tehokkaasti.

Toimenpiteet:

4.1.

4.2.

Mittarit:

- Yhteistyötä tukevien koulutusten, seminaarien, työpajojen ja opintomatkojen lukumäärä (kpl)
- Yhteisten kehittämishankkeiden määrä (kpl/eur, osallistuvien tahojen määrä)
- Yhteisten yritysca:ien määrä (kpl)

- Viestintästrategian syntyminen
- Uuden viestintäalustan käyttäjien lukumäärä (kpl)

Kehityssuunnitelma

Kainuun luonnontuotealan kehityssuunnitelma koostuu neljän päätavoitteen alle kirjatusta toimenpiteistä ja niiden vastuutahoista. Jokaisen päätavoitteen alle on määritelty yksi tai useampi kärkihanke. Kärkihankkeet ovat priorisoituja toimenpiteitä, joiden toteuttaminen on erityisen tärkeää alan kehittämisen

kannalta. Kärkihankkeiden jälkeen kirjatut toimenpiteet esitetään satunnaisessa järjestyksessä. Jokaiselle toimenpiteelle on kirjattu toimenpiteen ensisijainen vastuutaho, sekä lisäksi myös mahdollisia muita toimenpiteeseen osallistuvia organisaatioita.

Kainuun luonnontuotealan toimijat:

- Arktiset Aromit ry
- Elävä Kainuu Leader ry
- Kainuulaiset luonnontuotealan yritykset
- Kainuun ammattiopisto (KAO)
- Kainuun ELY-keskus
- Kainuun Etu
- Kainuun kunnat
- Kainuun liitto
- Kajaanin ammattikorkeakoulu (KAMK)
- Luonnonvarakeskus (Luke)
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto (MTK)
- Martat
- Metsähallitus
- Metsäkeskus
- Oulujärvi Leader ry
- Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus,
- Mittaustekniikan yksikkö (MITY)
- ProAgria Kainuu/ Kainuun maa- ja kotitalousnaiset (MKN)
- Suomen luontoyrittäjyysverkosto
- 4H

Päätavoite 1: Kilpailukykyiset kainuulaiset yritykset

#	Toimenpide	Vastuutahot
1.1.	<p>KÄRKIHANKE: Perustetaan Kainuuseen Luonnontuotealan kehittämiskeskus. Laaditaan kehittämiskeskukseksi liiketoimintasuunnitelma, jonka pohjalta toiminta käynnistetään. Luonnontuotealan kehittämiskeskukseen tehtäviä ovat mm.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yritysten avustaminen, yritysneuvonta, alan kehittäminen • Luonnontuotteisiin liittyvän tiedon, taidon ja osaajien kokoaminen yhteen • Yhdistävänä alustana eri toimialojen ja sidosryhmien välillä toimiminen • Palvelukokonaisuuksien paketointi • Kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö, EU-rahoitusten hakeminen • Ulkomaisten yritysten houkuttelu Suomeen ja Kainuuseen • Menekinedistäminen, yhteismarkkinointi • Tulevaisuustrendien tarkkailu ja tiedottaminen yrityksille <p>Luonnontuotealan kehittämiskeskukseen toimijat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arktiset Aromit (tiedotus, valtakunnallinen yritysyritys, tieteen popularisointi, menekinedistäminen, markkinointiviestintä ja -tutkimus) • KAO (koulutus, kehittäminen, tuotekehitys, soveltava tutkimus osana opetusta) • Luke ja MITY (tutkimus) • ProAgria/Maa- ja kotitalousnaiset ja Kainuun Etu (yritysneuvonta ja kehittäminen) • Tiivis yhteistyö myös muiden keskeisten organisaatioiden kanssa: ELY-keskus, Kainuun liitto, Finpro, TEKES, TEM, MMM, Evira jne. 	Arktiset Aromit ry, Suomussalmen kunta, Luke, MITY, KAO, ProAgria/MKN, Kainuun Etu, Metsähallitus, Metsäkeskus, ELY-keskus, Kainuun liitto
1.2.	<p>KÄRKIHANKE: Kasvatetaan kainuulaisten luonnontuoteyritysten kilpailukykyä ja kannattavuutta ja synnytetään myös uutta yrittäjyyttä luonnontuotealalle yrityskehittämöiden, yrityskehittämöiden ja veturiyritysten avulla. Tehdään Kainuusta houkutteleva kohde ja toimintaympäristö niin suomalaisille kuin kansainvälisillekin luonnontuotealan yrityksille. Tavoitellaan yksityisten pääomasijoittajien sijoituksia kainuulaisiin luonnontuoteyrityksiin järjestämällä tilaisuuksia, joissa saatetaan yhteen kainuulaisyrittäjät ja sijoittajat. Kehitetään liiketoimintaekosysteemejä eli vahvistetaan yritysten ja tutkimus- ja kehittämislaitosten välistä yhteistyötä. Tehostetaan yritysten yhteistyötä ja paikallistasoa laajempaa verkostoitumista tuotantorenkaiden tai muiden yhteistyön muotojen kautta. Tuotetaan erilaisia markkinointimateriaaleja ja -työkaluja digitalisaatiota hyödyntäen yritysten käyttöön.</p>	ProAgria/MKN, Kainuun Etu, KAO, Arktiset Aromit ry
1.3.	<p>KÄRKIHANKE: Kasvatetaan uusien ja nykyisten yrittäjien osaamista ja houkutellaan alalle uusia yrittäjiä. Järjestetään luonnontuotteisiin painottuvia tutkintoja ja täydennyskoulutuksia. Ohjataan yrittäjiä ja yrittäjiksi aikovia tieto- ja taitopääoman hankinnassa. Tuetaan yrittäjien digiloikkaa. Tehdään virtuaaliverkostomallit yrittäjille tutuiksi. Vahvistetaan TKI-toimintaa, jossa ovat mukana Kainuun TKI-toimijat sekä kansalliset ja ulkomaiset toimijat.</p>	KAO, ProAgria/MKN
1.4.	<p>Viedään kainuulaiset luonnontuotteet kuluttajien saataville parantamalla luonnontuotteiden tarjontaa vähittäiskaupoissa ja ammattikeittiöissä esim. lähiruokatreffiin, villiruokaviikkojen ja muiden tapahtumien avulla. Tuetaan ravintoloita monikielisten, luonnontuotteita esittelevien ruokalistojen laatimisessa. Vaikutetaan aktiivisesti sen puolesta, että Kainuun kuntastrategioihin saataisiin linjaus paikallisten tuotteiden käytämisestä julkisen puolen ruokahuollossa.</p>	Arktiset Aromit ry, ProAgria/MKN, KAO, Kainuun Etu
1.5.	<p>Jatketaan yritysten tahdon mukaisesti kainuulaistuotteiden vientiä pääkaupunkiseudulle. Perustetaan kainuulaisille luonnontuotteille myyntipiste pääkaupunkiseudulle, ja kartoitetaan myös tarvetta yhteiselle sähköiselle kauppapaikalle, yritysten yhteishankinnoille ja -varastoinnille sekä yhteisten toimitilojen käytölle. Selvityksien perusteella luodaan kainuulaisille luonnontuotteille toiveiden mukaiset myynti- ja markkinointipaikat.</p>	Kainuun Etu
1.6.	<p>Laajennetaan luonnonmukaisten keruutuotteiden tuotantoa Kainuussa edistämällä myös yksityisten metsien luomusertifiointia.</p>	Metsäkeskus, 4H, ProAgria/MKN, KAO
1.7.	<p>Tehostetaan talteenottoa ja varmistetaan yritysten raaka-ainesanti kehittämällä ja hyödyntämällä uutta teknologiaa raaka-aineen talteenottoon, lisäämällä poimijakoulutusta ja laadunhallintaa, kehittämällä poimijarenkaita ja hyödyntämällä satomalleja ja -ennusteita. Jatketaan myös työttömien ja maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kouluttamista ja työllistämistä luonnontuotealalla.</p>	KAO, KAMK, Luke, ProAgria/MKN, Arktiset Aromit ry

1.8.	Selvitetään puoliviljelyn ja viljelyn mahdollisuudet raaka-aineen saatavuuden parantamiseksi ja satovaihteluiden tasaamiseksi. Tavoitteena on tuottaa käytännön esimerkki-viljelmiä , joita hyödynnetään yritysten aktivoinnissa sekä koulutuksessa ja neuvonnassa. Siirretään muualta maailmalta tutkimustuloksia ja hyviä käytäntöjä Kainuuseen ja testataan, kuinka kotimaiset marjamme soveltuvat puoliviljelyyn tai viljelyyn. Tuloksena ovat pilottikokoluokan viljelmät, joiden toiminnan perusteella tiedetään viljelyn ja puoliviljelyn taloudellinen kannattavuus ja mahdolliset haasteet.	Luke, KAO, ProAgria/MKN
1.9.	Luodaan uusia tapoja edistää luonnontuotealaa digitalisaation avulla tekemällä tiivistä yhteistyötä sovelluskehittäjien kanssa (esim. open source -alustojen hyödyntäminen, sovellukset liittyen satoennusteisiin, poimijarenkasiin, myyntikanaviin ja markkinointiin). Sovelluskehittäjille voidaan myös järjestää kilpailu, jossa ratkotaan jotain tiettyä ongelmaa tai etsitään uusia innovaatioita.	Luke, KAO, MITY, Metsäkeskus, Arktiset Aromit ry
1.10.	Kehitetään toimintamalleja, joiden pohjalta luonnontuotteiden raaka-ainetuotantoa voidaan lisätä esimerkiksi metsänkäsittelytoimin yhdessä muiden metsän käyttömuotojen kanssa. Ollaan aktiivisesti mukana metsien eri käyttömuotojen yhteensovittamisessa ja huolehditaan, etteivät erilaiset maankäyttömuodot (esim. kaivosteollisuus) uhkaa luonnontuotteiden talteenottoa.	Luke, KAO, Metsäkeskus, Metsähallitus
1.11.	Käynnistetään valtakunnallinen marjojen pölyttäjien suojelukampanja ”Miljoona pönttöä pölyttäjille” (vrt. Miljoona linnunpönttöä -hanke). Kampanja helpottaa pölyttäjien asutuspulaa, edistää pölytykseen liittyvää tutkimustoimintaa ja lisää ihmisten luontoharrastusta. Kampanja voidaan laajentaa myös kansainväliseksi.	Luke, 4H

Päätavoite 2: Raaka-aineitasta innovatiiviseksi jatkojalostajaksi

#	Toimenpide	Vastuutahot
2.1.	KÄRKIHANKE: Kehitetään talteenoton tehokkuutta ja laatua, jolla varmistetaan jalosteiden raaka-ainesäntiä ja jäljitettävyyttä. Laadun kehittämiseksi huomioidaan koko ketju metsästä varastointiin saakka. Innovatiivisten jalosteiden perustana ovat uudet raaka-aineet, joiden eristämistä ja saatavuutta kehitetään.	KAO, Luke, Arktiset Aromit ry, ProAgria/MKN
2.2.	KÄRKIHANKE: Aloitetaan suunnitelmallinen, pitkäjänteinen yritysten tarpeisiin pohjautuva kehittämissyö jalostusasteen nostamiseksi. Kehittämissyö koostuu muun muassa asiantuntijoiden avulla tapahtuvista markkinaselvityksistä, tuoteideoinneista, opintomatkoista, varsinaisesta tuotekehityksestä ja markkinoinnista . Tavoitteena on tehdä uusien tuotteiden kehittäminen ja testaaminen yrityksille mahdollisimman vaivattomaksi. Vahvistetaan TKI-toimintaa, jossa ovat mukana Kainuun TKI-toimijat sekä kansalliset ja ulkomaiset toimijat.	KAO, MITY, Arktiset Aromit ry, ProAgria/MKN
2.3.	Järjestetään valtakunnallisia markkinointi-, tuotekehitys- ja pakkauskilpailuja uusien innovatiivisten tuotteiden kehittämiseksi.	Arktiset Aromit ry, KAO, ProAgria/MKN
2.4.	Kannustetaan yrityksiä panostamaan tutkimukseen ja tuotekehitykseen. Se onnistuu esimerkiksi osallistamalla erilaisiin tki-kehityshankkeisiin ja hyödyntämällä tuotekehitykseen soveltuvia rahoitusmuotoja , kuten maaseuturahoitusta (mm. kokeilurahaa ja yritysryhmän hanketukea), sekä Tekesin innovaatioaseteliä. Tiedotetaan aktiivisesti sekä uusista tki-hankkeista että rahoitusmuodoista.	ProAgria/MKN, Kainuun Etu, Arktiset Aromit ry
2.5.	Vahvistetaan erityisesti luonnontuotteiden tuotekehitykseen liittyvää tutkimustoimintaa. Huolehditaan tutkimustulosten ja uusien menetelmien linkittämisestä alan yritystoimintaan, opetukseen ja kehittämistyöhön. Keskeisiä tutkimusaiheita luonnontuotealalla ovat: Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, Mittaustekniikan yksikkö: <ul style="list-style-type: none"> Luonnontuotteiden jatkojalostus, tuotekehitys Bioaktiiviset aineet, luonnontuotteiden terveysominaisuudet Tuotannon sivuvirtojen hyödyntäminen Vähäarvoisempien osien hyödyntäminen Luonnonvarakeskus: <ul style="list-style-type: none"> Talteenottoon liittyvä teknologia Satomallit ja -ennusteet Luonnontuotteiden viljely- ja puoliviljely 	MITY, Luke, KAO
2.6.	Kannustetaan opiskelijoita tekemään YritysAmis -projekteja, tutkintotilaisuuksia, näyttöjä ja opinnäytetöitä aiheista, jotka liittyvät luonnontuotteiden jatkojalostukseen ja tuotekehitykseen.	KAO, KAMK, MITY, Arktiset Aromit ry

Päätavoite 3: Kainuulaistuotteet tutuiksi Suomessa ja ulkomailla

#	Toimenpide	Vastuutahot
3.1.	KÄRKIHANKE: Tuetaan yrittäjiä laajentumiseen liittyvien suunnitelmien teossa kansallisille ja kansainvälisille markkinoille . Etsitään yrityksille sopivat verkostoitumismallit ja tavat kohdemaahan. Edistetään yrittäjien ja ostopäätöksiä tekevien edustajien tapaamisia. Ohjataan yritysten tuotteiden ulkoasun ja sisällön muotoilua kohdemaan kulttuurin ja ostokäyttäytymisen mukaisiksi. Edistetään kainuulaisyritysten ja tuotteiden näkyvyyttä organisoimalla kansallisille ja kansainvälisille messuille yhteisosastoja, joissa on mukana kainuulaisia luonnontuote- ja matkailuyrityksiä. Tehdään markkinaselvityksiä kainuulaisyrityksille merkittäviltä viennin kohdealueilta. Valmistetaan yritysten käyttöön monikielisiä markkinointimateriaaleja luonnontuotteista. Järjestetään ulkomaisille edustajille ja ostajille tutustumismatkoja Kainuuseen. Tehdään virtuaaliverkostomallit yrittäjille tutuiksi.	Kainuun Etu, Arktiset Aromit ry, ProAgria/MKN
3.2.	KÄRKIHANKE: Tavoitteena on edistää matkailutoimintaa ja lisätä luonnontuotteiden käyttöä matkailupalveluissa. Matkailu- ja luonnontuoteyritysten ja muiden alan toimijoiden yhteisissä työpajoissa valmistetaan erilaisia luonnontuotteisiin liittyviä matkailutuotteita ja ohjelmapaketteja . Järjestetään matkailussa työskenteleville lyhytkursseja luonnontuotteista. Valmistetaan markkinointimateriaaleja kainuulaisista luonnontuotteista ja luontomatkoista. Edistetään luonnontuote- ja matkailuyritysten verkostoitumista erilaisilla verkostoitumistilaisuuksilla ja tuottaja-ostaja-tahojen tapaamisilla . Ollaan mukana Hossan ja Vuokatin alueiden kehittämisessä ja tehdään tiivistä yhteistyötä mm. Wild Taigan ja Visit Finlandin kanssa. Kehitetään myös luonnon hyvinvointi- ja hoivapalveluita ja -tuotteita. Vahvistetaan TKI-toimintaa, jossa ovat mukana Kainuun TKI-toimijat sekä kansalliset ja ulkomaiset toimijat.	Arktiset Aromit ry, KAO, KAMK, Kainuun Etu, ProAgria/MKN, Metsähallitus
3.3.	Restonomikoulutukseen lisätään luonnontuotteiden tuntemusta. Kaikessa luonnontuotteisiin liittyvässä koulutuksessa lisätään kansainvälistä harjoittelijavaihtoa ja edistetään viennin kohdemaiden kulttuurin tuntemusta.	KAMK, KAO
3.4.	Edistetään luonnontuotteiden ja luonnon hyödyntämistä Green Care -toiminnassa.	KAO, KAMK, Luke
3.5.	Kehitetään älypuhelinsovellus ”Villiruokamatkalla Kainuussa” yhteistyössä esim. KAMK:n pelialan koulutuksen kanssa. Sovellus esittelee erilaisia villiruokakohteita Kainuusta ja ehdottaa kriteereihin sopivaa reittiä Kainuun halki.	KAMK, KAO, Arktiset Aromit ry, ProAgria/MKN
3.6.	Lisätään lasten luonnontuotetuntemusta järjestämällä vuosittainen Luonnontuotepäivä kainuulaisissa ala- ja yläkouluissa.	Arktiset Aromit ry, 4H, ProAgria/MKN
3.7.	Edistetään kainuulaisten luonnontuotetuntemusta järjestämällä marja-, sien- ja yrtyretkiä ja -kurseja Kainuun kunnissa.	Alan yrittäjät, KAO, ProAgria/MKN, 4H, Martat

Päätavoite 4: Toimijaverkoston tehokas yhteistyö

#	Toimenpide	Vastuutahot
4.1.	KÄRKIHANKE: Alueellisella yhteistyöllä tarkoitetaan itsenäisten ja riippumattomien toimijoiden sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin. Sen tarkoituksena on tuottaa yhteisiä etuja luonnontuotealalle. Yhteistyön osapuolina ovat yritykset, tutkimus, opetus, kaupunki, kunta ja maakunta ja alan kehittäjäorganisaatiot. Osana Luonnontuotealan kehittämisskeskusta suunnitellaan verkostoitumismalli , sen tavoitteet ja toiminta. Karsoitetaan toimijoiden osaaminen ja toiminta-alueet. Tavoitellaan tietoista ja tavoitehakuista kehittämistä alalla. Yhteistyön ylläpitämiseksi järjestetään säännöllisesti erilaisia tapaamisia, koulutuksia, seminaareja, työpajoja ja opintomatkoja . Kainuun luonnontuotealan alueverkoston tavoitteena on lisätä ylimatekunnallista, kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä alan yritysten, koulutuksen järjestäjien sekä tutkimus- ja kehitysorganisaatioiden välillä. Valtakunnallinen ja kansainvälinen yhteistyö nähdään positiivisena lisäarvona alan ja alueen yrittäjyyden kehittämisessä. Kansallisesti osallistutaan alan valtakunnallisten kehittäjäjärjestöjen toimintaan ja mm. Luonnontuotepäivien järjestämiseen.	KAO, Arktiset Aromit ry, Luontoyrittäjyysverkosto, ELY-keskus, ProAgria/MKN, Luke, Metsäkeskus
4.2.	Kainuun luonnontuotealan toimijoille laaditaan yhteinen viestintästrategia , joka parantaa verkoston sisäistä ja ulkoista tiedonkulkua, helpottaa toimijoiden välistä yhteydenpitoa ja tehostaa viestintää. Luodaan kainuulaisille luonnontuotealan toimijoille yhteinen sähköinen viestintäalusta edistämään tehokasta tiedonkulkua ja mahdollistamaan koko toimijakentän sisäisen keskustelun.	Arktiset Aromit ry, kaikki toimijat

Toimeenpano ja seuranta

Kainuun luonnontuotealan masterplanin toteutuminen on sen taustalla vaikuttavien toimijoiden eli Kainuun luonnontuotealan toimijoiden vastuulla. Tämä edellyttää jokaisen osapuolen sitoutumista masterplanin tavoitteisiin, jotta toimintasuunnitelmassa määritetyt tavoitteet toteutuvat vuoteen 2027 mennessä. Alan toimijoita on sitoutettu mukaan yhteiseen kehittämistyöhön koko masterplanin valmistelun ajan. Neljän keskustelutyöpajan, sähköisen kyselyn, lähihaastatteluiden ja kommenttikierroksen avulla on pyritty varmistumaan siitä, että masterplan sisältää juuri ne tavoitteet ja toimenpiteet, joihin Kainuun luonnontuotealan toimijat pystyvät sitoutumaan.

Masterplanissa on esitelty kehittämistyön tavoitteet, joiden saavuttamista seurataan tarkoin. Konkreettisten tavoitteiden asettaminen ja seuranta edistävät osaltaan masterplanin toteutumista. Jokaisen tavoitteen alle on määritelty mittarit, joiden avulla suunnitelman toteutumista seurataan. Jokaiselle toimenpiteelle on määritelty myös vastuutaho(t), jotka huolehtivat toimenpiteiden toteuttamisesta.

Kainuun luonnontuotealan masterplanin toimeenpanoa ulotetaan eri rahoitusohjelmien piiriin Kainuun luonnontuotealan tutkimus- ja kehittämistoimijoiden kautta. Alan kehittämiseen haetaan aktiivisesti erilaisia rahoituksia, ja organisaatioiden väliseen yhteistyöhön panostetaan aiempaa enemmän. Hankkeisiin haetaan rahoitusta perinteisten rahoitusväylien kautta, mutta lisäksi tutustutaan ja selvitetään ennakkoluulottomasti myös toimijoille vielä tuntemattomampien rahoitusinstrumenttien soveltuvuutta.

Kainuun luonnontuotealan masterplanin toteutusta ja toimenpideohjelmia tarkistetaan vuosittain. Kehittämisuunnitelman etenemistä seuraa Kainuun elintarvikealan kehitystyöryhmä, joka kokoontuu tarkastelemaan masterplanin toteutumista vähintään kerran vuodessa, tarvittaessa useamminkin. Kainuun elintarvikealan kehitystyöryhmä laatii masterplanin toteutumisesta väli- ja loppuraportit. Kehitystyöryhmässä on tällä hetkellä edustajat Kainuun ELY-keskuksesta, ProAgria Kainuusta/Kainuun maa- ja kotitalousnaisista, Luonnonvarakeskuksesta, Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskuksen Mittaustekniikan yksiköstä, Kainuun ammattiopistosta, Arktiset Aromit ry:stä, Kainuun Etu Oy:stä, Oulujärvi LEADER ry:stä, Elävä Kainuu LEADER ry:stä ja Kainuun ja Koillismaan Kalaleader ry:stä. Työryhmää täydennetään yritysten edustajilla, Kainuun liitolla ja muilla alan keskeisillä toimijoilla niin, että se edustaa kattavasti koko Kainuun luonnontuotealaa.

Lisätietoja:

Arktiset Aromit ry

Kauppakatu 20

89600 Suomussalmi

puh. (08) 6155 5590

info@arktisetaromit.fi

www.arktisetaromit.fi

Kainuun luonnontuotealan masterplan on tehty osana Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston rahoittamaa Luonnontuotealan yhteistyöverkostot Kainuussa -esiselvityshanketta.

*”Työtä ja terveyttä
Kainuun luonnontuotteista”*

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

